
Interview with Bronislava Khavchuk and Vasyl Dmytriuk, Solotvin (If_Sol_09_016)

Khavchuk Bronislava Dmytrivna**Name:**

Fedanko**Maiden name:**

If_Sol_09_016**Code:**

1929**Born:**

Female**Gender:**

Ukrainian**Nationality:**

Primary**School:**

Peasant**Profession:**

59:11**Length:**

2009 ,11 אוגוסט ,שלישי**Date:**

Transcription:

місцева (5 класів, : **Хавчук (Феданко) Броніслава Дмитрівна, 1929 р.н.**, Респондент у **Дмитрюк Василь Михайлович, 1933 р.н., с. Бабче Богородчанський р-н** (селянка) та Солотвині з 2000 р., другий чоловік Броніслави Дмитрівни). Тривалість - 1 година.

Дата запису: 11 серпня 2009 р.

Запис: Величко Т.В., Косьяненко Є. В.

Тривалість: 1:00:00

БД -Хавчук Броніслава Дмитрівна

ВМ -Дмитрюк Василь Михайлович

ТВ - Величко Т.В.

КЄ - Косьяненко Є.В.

] - коментарі збирачівXXXXXX[

.знайомство з респондентами 00.00.00 - 00.02:16

Розкажіть, будь ласка, хто у вас в селі жив, коли ви були дитиною?: ТВ

БД: Тут були євреї, поляки. Потом партизани втікали звідки. Одних побили, потім хто повтікали на Польщу. Виїздили поляки. Німці євреїв всіх побили.

ТВ: Розкажіть, а де жили євреї? Кого з них Ви пам'ятаєте?

БД: Ні, не пам'ятаю. Євреї, знаєте, така фамілія, що не запам'ятаєш. Тут внизу жили євреї.

*Голубєву Марію мова йде про*ВМ: От жінка з вами йшла, то вони живуть в хаті єврея [*].Василівну, яка мешкає через три хати від респондентів теж на вулиці Січових стрільців*

БД: Ой, батюшки, тут багато євреїв. Але німці забрали всіх гець в Івано-Франківськ, а там в гетто. І там побили їх.

00.03.37

КЄ: Ви пам'ятаєте назви вулиць, де євреї жили?

БД: По цій вулиці жили. Я не пам'ятаю як ця вулиця називалися за Польщі.

] багацько жило євреїв. От вся зараз - вулиця Січових стрільцівВМ: От по цієї вулиці вниз [вулиця внизу - єврейська.

БД: Так, у долину. У долину були євреї. Помішані були: і наші люди були, і такі були... Десь і по селах були євреї. У Бабче були.

00.04:57

] був Рахміло. Він постоли робив колись. Він й тут потім жив. Переїхав сюди, у БабчіВМ: У нас [бд

якийсь був. Це ще до німців були. От постоли [Гершко](#) ,[Берко](#) ,[Альтер](#) ,[Шмирко](#) ,[Рахміло](#) БД: робив Рахміло. Знаєте, такі як у гуцулів. Там у Верховині їх носять. То Рахміло робив ці постоли. Вони там й зараз ходять у постолах. Потім Рахміло переїхав сюди. Робили чоботи. Понімаєте, раніше чоботи шкіряні були. Не такі, як тепер.

00.07:20

Довго умовляли заспівати нам колядку, з якою ходив] колядувати. [євреївВМ: Я ходив до них [Це я ще в перший клас пішов, мені було . до євреїв. Відмовлявся, бо вона «некультурна»] скільки там років. Казали: «Єврей, він за вугла стріляв би». Він на войну не йшов, по-за вуглах. Не бував на фронті. Їм то не було цікаво. Стріляв і втік.

00.09:10

ТВ: Так коли Ви ходили колядувати до євреїв?

ВМ: На Різдво. Вони так само платили грошей. Йшли під їх хату. Їм спеціально казали не «добрий день», а «добридень».

00.10:00

Ну, співав йому, що «був він на війні дуже глибоко, вибили йому вікно та й око, добридень». »].гаркавлять літеру «рТак говорили: «Добридень» [

ТВ: А як євреї одягались? Чим відрізнялися від українців?

БД: Вони мали такі кругленькі шапочки, зверху таку.

ВМ: Вони були порядні люди. Мали свою землю, худобу, корови там. Працювали ми у них, нормально. Магазили мали. Жили з магазинів. Отут внизу всі магазини були жидівські.

БД: Німці їх побили. А люди все там розбили і построїли своє. Після війни.

ТВ: А як цю шапочку назива?

ВМ: Кібітка?!

БД: Ні, кепка!

ТВ: А жінки що одягали?

БД: Ні, ходили як нормальні люди, як українці.

ВМ: Ну в суботу у них був сабаш.

БД: А-а, сабаш. Сабаш був у них, нічого не можна було робити абсолютно, навіть пічку топити. Смітника не можна було викидати. У нас - неділя, а в них - субота. Цвинтар... То не цвинтар називається, а «окопище». Окопище! Чому так, не знаю. І у них хрестів нема, а просто камінь.

ТВ: А Ви бачили, як ховають євреїв?

00:12:39

БД: Голих! Голих! Як умре, то голих в білий прости́нь замотують і так ховають. А тут один був. То він їв сало, м'ясо. У них не можна їсти сало, бо вони кажуть то їхня [аптека](#) такий, знаєте, тета, свиня їх тета. Хто не їли, а цей їв. Я ще була малою, йшла в місто, то його вивезли на двір, витягнули язик, і мили язик, шарували, що він їв сало. Я сама бачила. А не можна йому їсти сало.

ТВ: А хто його мив?

БД: Ну хто, люди, євреї. Самі євреї його хоронили, коли вже мертвий.

] *єврейське кладовище* їх спускають в могилу як наших. Хреста не кладуть. І такє. Люди там [раніше пасли корови. А тепер знайшовся один їхній мільйонер єврейський, обгородив культурно то кладовище. Цвинтар великий, там багато поховано. Це окопище, казали «окопище». Там дуже багато жидів поховано.

סימניה 00:15:29

[Берко](#) ТВ: А от ви ще людей називали, наприклад,

БД: То він тоже там в долині жив. То він торгував ... худобу по селах скупав і людям перепродував. Хто бажав корову, худобу добру, то платив. Він магазин мав. Багато колись магазинів було. Тоді казали не магазин, а склеп. Не на базар, а на ярмарок. Раніше був базар, а тепер - ярмарок. І той ярмарок був раз на рік, на великі свята - на Михайла. То був річний ярмарок.

ТВ: А євреї теж на ньому торгувала?

ВМ: О-о-о! А як же! От я, наприклад, не маю корову. От запитав в нього, він вам приводить корову. Добру, значить добру.

БД: Яку вам потрібно, таку й приведе! А ви йому гроші. Такий жидок маленький!

BM: От шкіра, яка з корови, з телеців, розумієте, її квасили. Туди смереки дерли, квасили, мочили так. І робили чоботи.

00:17:56

ТВ: Розкажіть ще раз, як робили чоботи.

BM: Брали шкіру, квас такий робили з смереки й дуба в бочках. А смереку клали в середину, де мочили шкіру. То квас такий був.

БД: І воно там мокло. І потім брали шкіру. Витирали, вона сохла. І робили обувь.

BM: Робили постолі, робили чоботи, продавали шкіру. Робили черевики. Шо хочеш. У них було фахт у руках, ну, спеціальність. Мали трошки поля. Кукурудзу там садили. Складно жили. І наші люди бідно жили. Ви знаєте, що за Польщі роботи не було.

БД: Тільки то, що заробили в городі.

BM: Цибульки не було, як тепер - міхами. Трошечки та й всьо.

БД: От є у мене трішки більше цибульки, піду на базар, продам і копійки маю. Так жили, дуже бідно жили. А тоді дітей було багато.

BM: А наші дехто, от мій тато, міг по-єврейськи розмовлять. Він був з другого города, а мама - тута. Мій тато був коваль. Не знаю, де він навчився розмовлять.

.Розповідь про освіту та працю БД та BM 00:21:00 - 00:21:56

?[Альтера](#) ТВ: А от Ви ще називали

БД: Альтер тоже магазин мав. Свій магазин, таке, продукта. А там ще внизу був, ну як його там, єврейський піп... А, рабін. Він так, як в нас священик. Він збирав в суботу євреїв, така в них була школа. В нас - церква, а в їх школа. Збирались в суботу і молились. Євреї там молились по-своєму.

ТВ: А як рабін був одягнений?

БД: Теж в нього була кепка, у всьо чорне.

. Я коли був хлопчиськом, дуже її любив. Вона така [Пайя](#) BM: У нас була така жидівка, звалась була вродлива. Була така вродлива, гарна, аж страшно. Це в Бабці.

00:24:30

БД: Ви знаєте, німці прийшли і всіх євреїв забрали. А воно десь залишилося одно, само. Оця дівчинка.

BM: І хтось за неї приїхав і забрали. А так би в селі жило! Люди скрили б. Їх ніхто не обіжав, не кривдив. До людей відносилися добре. Файно. Людям помогали, люди їм помогали.

ТВ: А як помогали? Наприклад?

BM: Ну от не маєте грошей йти на базар. Так, а він вам дає до грошей корову. А ти будеш мати гроші, потім віддаш. Чи за рік, чи за два, а хто й за п'ять років. Людина бежить, та той продасть без грошей. Були й заможні. Кіньми торгували. А німці зайшли, я в перший клас О-о, євреї дуже були порядні люди, грамотні (БД додає фрази про своїх дітей і онуків). ходив люди.

00:26:35

ТВ: А в чому ця порядність проявлялася?

БД: Просто культура, культурні. Ну поважні, не обіжали людей ніколи, поважали.

КЄ: Скажіть, а які страви були в євреїв?

БД: Кури, масло, свине нічого, яйця. Сильно були побожні.

ВМ: Дуже вірили, в Ісус Христа - ні, а в Бога.

БД: Раз я йду зі школи. А мене кличе єврейка: «Ходи». Я прибежу, а вона: «Запали мені пічку». Я запалю, а вона мені такий малай дає. Я ж дитина.

ВМ: Те, що люди були приємні, то факт.

БД: Коли мали корову, то доїти їм не можна абсолютно. В суботу. Не палити. Не їсти не можна було нескоромне. Вони пекли такий, не пам'ятаю, плясок такий. Пісочний називався. Без жиру, без нічого. Плясок такий, як пряник. Без нічого.

ТВ: І коли вони цей плясок пекли?

БД: На суботу.

ТВ: А корова ж кричить? Хто її доїв?

БД: А прислуга була, служниці. Так і сусіди за грішми. Як у людини немає сім'ї, то йде служити. То добре, дасть їй копійку.

ВМ: Ви знаєте як наші люди за гроші... Вони були як спікулянти, вони торгували, і гроші в них були. Вони були грамотні.

ТВ: А де вчилися єврейські діти?

БД: Йшли в школу тут. Разом.

ТВ: А в вашій школі були єврейські діти? З ким ви навчалися?

БД: Ой, я не пам'ятаю.

ВМ: Раніше була одна вчителька. За Польщі. Не пять-шість. Одна.

00:30:33

[, Гершко](#) ТВ: А от ще ви називали

БД: Гершко. То усе, що назвали, всі мали магазини. Бо не мали жити без магазину. Наші до них йшли. І не так, як зараз мішок купують, а там кілограмчик візьме там рис, пшонки, муки.

ВМ: Нема грошей, він тобі повірить, запишить собі, всьо. Потім віддасиш. Був тут магазин, горілку купували. П'янствували наші люди, вони - не!

ТВ: Так це був єврейський магазин?

БД і ВМ: Так.

ТВ: Він так і називався - магазин?

БД і ВМ: Склеп.

ТВ: А шинки були? Де?

Скоріше за все, респонденти БД: Були шинки. Кожен єврей мав шинку, хто магазин мав. [] переплутали шинок (кабак) з шинкою (ветчина

00:33:20

ТВ: А ви не чули, де тут у вас Шварцєєво було?

БД: Нє, не пригадуємо. Що, фамілія чи шо?

ТВ: Ми чули, що у вас був такий кут, де євреї жили?

БМ: Не чули. Тільки фамілія така.

був. Був він багатир, багацький син. Магазин мав, дім великий свій, файно [Майорко](#) ВМ: От ще все, де він жив. Ну був багач. У нас, у Бабчах. У нього коні були, люди землю обробляли. В його хатах при німцях був клуб. Як вам казати, як називали. А, читальні.

ТВ: А єврейські будинки відрізнялися від єврейських хат?

БД: Ні, не дуже. Просто були більші. Як хто міг - і бляху, і так...

ТВ: Яку бляху?

БД: Ну бляха, покрівля. У нас покривають хто має, бляху.

ТВ: Вона дерев'яна?

БД: Ні, залізна. Були магазини ці жидівські теж в бляхах.

ТВ: А от Ви казали, що євреї не їли свинину, тому що це їх тітка? А що це значить?

БД: Нє-нє. За свиню євреї казали, що це їх теґта. Шо їм не можна їсти того сала, м'яса. (ВМ питає нас, а чому «чорніє» те ж не їдять сало)... В нас жида казали.

00:37:40

ТВ: А це слово мало презирливий відтінок?

БМ: Просто їх так кликали - «жида». Вони не обіжались. А тепер - євреї. За руских - євреї. А у нас то були жида.

ВМ: За Польщі були жида. Казали: «От пішла файна жидівочка».

БД: Вони були гарні. У нас там брали шлюб, але я не знаю як. Я була мала. Там, в долині, я пройшла, а молода просто сиділа так одіта, як звичайна українка і молодий коло неї. Але далі не знаю. Я подивилась і побігла.

ТВ: А як буда одягнена молода?

БД: Така вся в білому, як у нас. Отак я йшла по дорозі. Там в долині хата була. Я так подивилась і побігла. Дитина!

00:39:00

ТВ: А на свята єврейські ви не ходили дивитися на святкування?

БД: Ні.

ТВ: А про які свята єврейські ви знаєте?

БД: Є, восени казали, що кучки. А що таке кучки, я не знаю.

ТВ: А ще вони на ці кучки робили?

БД: Ну ото праздновали, молилися. У нас, як молиться. То стоїть. А у них так
Ну ви знаєте, як би інтерес був, то перевіряв би. А *(показує нахили вперед-назад)*. колишетесь
той без інтересу, той таке.

00:39:45

ТВ: А де вони ці кучки святкували?

БД: То йшли у ету, божницю. О, божниця, нагадала. В нас - церква, а в них - божниця.
. В нас, в Бабче. Жив собі в хаті під берегом. Він носив шмір такий у ведрах. [Лейба](#) ВМ: Був жид

ТВ: Що таке шмір?

ВМ: Ну мазут такий, нафта. Ним торгував. Треба постоли комусь помастити, він приносить тієї
мазуту і йому заплатити. Він дуже бідував, сам собі чоловік. Без жінки

(БД: То й дехто бідує і в нас. Мало бідує людей. Не кожному гладко). Я ходив в школу, він в нас
мітав каміння. Його хлопці обзивали, а він кидав каміння в них.

ТВ: А як його обзивали?

ВМ: Гойбіда-кавалер. Кавалер, бо він ще не жонатий. Гойбіда чи фамілія його була чи шо, а
кавалер тому, шо не жонатий.

ТВ: А не чули, чому він не одружився?

ВМ: А чому він залишився, не знаю. Чи жона рано умерла, не знаю.

БД: У нас тоже много хлопцев не жонатих. Роки йдуть, старіє, а жениться не хоче.

(просимо інформанта вставити зубні протези) 00:42:00 - 00:43:50

ВМ: Вони у п'ятницю на суботу йшли в Солотвин і брали такі сахви. Ну як вам розказать,
мішок такий.

БД: Ви не знаєте, що таке сакви. Це такий мішок і розділений на дві половини. І назад, і
наперед. Так легше нести.

ВМ: Так, і вони йшли в Солотвин. Їм тут дають рогальок. Ну такі рогалики. Разний-разний хліб
було, всьо. І несуть у Бабче. У нас були такі курві сини, бадери.

ТВ: Як? Бадери?

] думали, шо...шось. А ті вкрадуть євреї ВМ: Йдуть жида. А вони: «Вай-вай-вай-вай». А вони [хліб...

БД: У нас: «Ой-ой», а в них «Вай-вай».

ТВ: Так як цих людей назвали ви? Бадерами?

ВМ: Бадерами. Ну що нігде не робили. А балку вкрасти... коли ж це була проблема.

00:46:59

ТВ: А ще згадайте історії про євреїв в Бабче?

ВМ: Ну що, я знаю, що вони були непогані. І такі, що робочі. Він шкіру зубами натягав. Я й сам приходив по постоли. Зимом вони бувало так їхали, як сані. Так я приходив сам. Він шкіру зубами натягав. Чудово! Бо думали за гроші.

00:47:37

ТВ: А у вас в Бабче євреї жили окремими вулицями чи як?

ВМ: Між людьми жили. Файно жили. Нічого між нами не було.

КЄ: А ще якісь єврейські будівлі в вашому селі були?

ВМ: Ні, всі жида в своїх хатах жили.

КЄ: А божниці;

БД: Ні, не було там.

ВМ: Ні, там не було. Всі їхали сюди. І тут хоронили. Там у нас жидівка жила одна в хаті. Її сюди забрали. Вони були здібні люди, помогали. І коней давали до грошей, і худобу до грошей. І муку давали до грошей. Потім заплатиш.

00:49:40

КЄ: Скажіть, а грали євреї на якісь музичних інструментах?

БД: Да-а. Баяни. Співали. По-єврейські співали.

ВМ: Я знаю, що один жид у нас співав: «Ай, вай, ворота повисли, на печі одну жидівку притисли».

ТВ: А ще якісь єврейські свята пам'ятаєте?

БД: Ні.

ТВ: А от, кажуть, у євреїв є своя Пасха.

БД: Є Паска. То таке. Малолітка я була. Не інтересовалась просто.

короткий розповідь про вечорниці 00:51:18 -

ТВ: А єврейські дівчата до вас на вечорниці приходили?

БД: Нє, то вони самі собі.

ВМ: В них тут у Солотвині керівництво було. Вони сюди приходили. Так вони жили і в Манівцях, і в Молочкаві. Жили в усіх селах, але йшли усі у Солотвин. У них тут був центр. Вони мали худобу, коров, всьо. Вони дуже дружні люди були. У нас українці не такі, кожен по себє. Як ти на беді, він дасть тобі. Братує, як ти на беді.

Спогади про війну. Війна в локальній історії почалася з приходом «руських». 00:53:50 -

00:55:15

ТВ: А після війни ще у вас євреї були?

був. Дуже файний жид такий, толковий. Но він був дорожнім майстером. [Кукер](#) ВМ:

00:56:50

БД: Не знаю. Зубний був. Він був жонат на українці. Українка була за ним. Вона не знала, що він - єврей. А потім, як узнала, вона його лишила і втікла. І він тут сам був. Діти. А потім він помер.

ТВ: А взагалі, такого не було, щоб жида і українці одружувалися?

- директор лісокомбінату. В нього було [Пельц](#) БД: Нє. Рідко дуже. Хіба не знав, хто... Ще був за дівчини загинув. Вона лишила, дівчина дружити не хотіла. Він пішов до дому [Один](#) три сини. та й застрелився.

ТВ: Це коли було?

БД: Та дуже давно! А потім він тоже мав коханку. Тай віз її у Надвірну і розбився. Жінка те ж була українка.

ТВ: Дякуємо Вам.

01:00:00 - Кінець запису.

English translation of transription:
Not yet.

Description:

Pre- World War II life in Solotvin.

Jewish residents of Solotvin.

Jewish Festivals and rituals. Shabbat.

Jewish trade and participation in the local fair.

The Jews in the village of Babcze.

Interviewer: Tatyana Velichko

Interviewer: Evgenia Kosyanenko

[Stanislawow \(Ivano-Frankivsk\)](#) **Community:**
[Solotvyn](#)
[Babcze](#)

<http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/111713> **Source URL:**